

BYGHERRERAPPORT

for arkæologisk prøveundersøgelse og undersøgelse

Etape II

ROM J. nr. 2285
KUAS FOR 2003-2122-0835
Trekroner Øst
Roskilde Dms.

Stednr. 020410
Sogn Roskilde Dms.
Herred Sømme
Amt København

**Bopladsområder, romersk jernalder ca. 200-400 e. Kr., udbredte vådområder, overpløjet
bronzealder gravhøj med tilhørende gravplads, vikingetid (?) ca. 800-1050 e. Kr.**

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	2
Resumé.....	2
Undersøgelsens resultater.....	2
Perspektiver og videre undersøgelser i fortidsmindelandskabet	6
Topografi, terræn og undergrund	8
Baggrund og begrundelse for udgravningen	8
Udgravningens data.....	9
Udgravningsmetode	9
Dataliste.....	10
Litteraturliste	11
Tidstavle	12

For rapporten

Marts 2006.....Cand. mag. Birgitte Borby Hansen

Indledning

Nærværende rapport dækker den arkæologiske prøveundersøgelse der blev påbegyndt d. 1/9 og afsluttedes d. 26/9 2005. Fra 30/9 – 9/11 foregik tillige undersøgelse af jordfæstegrave ved Grydehøj. Selve de udvidede undersøgelser blev påbegyndt d. 7/11 med udvidelser af område 1 og 3 og afsluttedes d. 2/12-05 . Udgravningen blev finansieret af bygherren, Roskilde Kommune. Det af Kulturarvsstyrelsens godkendte budget for prøveundersøgelsen lød på 579.688,16 kr. Det godkendte budget for de udvidede undersøgelser lød på 1.024.518,69 kr. Indenfor dette beløbs rammer afventer tillige undersøgelser af gravpladsen ved Grydehøj i 2006. Roskilde Museum var ansvarlig for undersøgelsen.

Resumé

Det samlede undersøgelsesareal for prøveundersøgelserne på etape II bredte sig over i alt ca. 27 ha. På et kloaktracé fandtes nær Himmelev Bæk en enkeltfaset gårdsenhed med langhus, staklade, hegnsløb og udsmidslag, dateret til yngre romersk jernalder. På det store areal for område 22-24-26 bestod område 22 af tørdrænet vådområde, oprindeligt en del af Langebjerg Sø. Omkring en anden sø på område 24 har et stort oprindeligt vådområde bredt sig ud over arealet, sandsynligvis sammenhængende med Langebjerg Sø. Vest for vådområdet ligger på et markant kuplet højdedrag den overpløjede gravhøj Grydehøj med nedpløjede grave omkring, hvoraf 4 særdeles dyrkningstruede jordfæstegrave fra vikingetid (?) blev undersøgt. Endvidere har HNG's gasledning forstyrret højens østside. Arealet ved Grydehøj afventer udvidet afrømning.

På område 26 sås på 4-5 mindre morænebakkeøer, små åse og plateauer spor af egentlig bosættelsesaktivitet i søgegrøfterne. På den nordlige del af etape II blev der derfor foretaget udvidede undersøgelser på 4 områder, 1-4, på hhv. 1500, 750, 1550 og 1150 m². På område 1,3 og 4 fandtes hvert sted spor af én gårdsenhed bestående af omtrent 3 samtidige langhuse, hvor de kraftigste bygninger tolkes som beboelseshuse og de øvrige mindre huse som økonomibygninger. Flere af husene ses i to faser. Der ses enkelte steder spor af hegn samt tilstedeværelse af kogestensgruber. De små gårdskomplekser ligger alle på små åse og plateauer, naturligt afgrænset af et landskab domineret af små og store vådområder, søer og moser. Gårdene dateres indenfor romersk jernalder. En lignende gårdsenhed nær område 1, 3 og 4 undersøgte i 1984 forud for HNG's gasledning. Der ses ikke spor af senere – eller tidligere – gårde. Området på etape II har således kun været beboet én gang. Vådområderne har begrænset udnyttelsen og udbyttet af et agerlandskab, hvilket kan være årsagen til, at man ikke senere i oldtid eller middelalder har slået sig ned i området. Først i historisk tid hvor dræning og afvanding begyndte, har gårde haft et fundament til at opstå i området igen.

Etape II, set fra nordøst. I baggrunden højden med Grydehøj.

Undersøgelsens resultater

Kloaktracéet – yngre romersk jernalders gårdsenhed

Det samlede undersøgelsesområde for prøveundersøgelserne på etape II bredte sig over i alt ca. 27 ha. Det smalle øst-vest gående kloaktracé udgjorde i alt ca. 2 ha. På den østligste del af tracéet fandtes kun spredte stolpelignende fyldskifter. Allervestligst afslørede en gårdsenhed, ca. 125 meter fra Himmelev Bæk. På de mellemliggende ca. 250 meter fandtes ingen direkte spor af bebyggelse, blot enkelte kogestensgruber. Gården bestod af et øst-vest orienteret langhus med 7 dobbelte sæt tagbærende stolper, ca. 16x3,5 meter. Tæt ud for langhusets østende sås en firesidet stolpekonstruktion, ”staklade”. Områder med mørkere ler midt for husets sydside samt i/ved stakladen kan antyde en form for (nedslidt) færdsels-/aktivitetsområde.

Et forløb af mindre stolper 4 meter fra og parallelt med husets sydside kan være rester af hegn og et skur eller lignende i tilknytning til hegnet. Gården eksisterer kun i én fase, da der ikke ses spor af andre bygninger på stedet. Spredte kogestensgruber indenfor og omkring bygningsstrukturene må anses for at være ældre ikke direkte tilhørende anlæg.

Ud for langhusets vestende blev der delvist afdækket et større udsmidslag med dyrekogler, potteskår, brændt lerklining, knusesten o.l. En længere afstand mellem stolperne i de to vestlige fag kan antyde en anden rumfordeling end i østenden, evt. stald. Udsmidslaget tolkes derfor som gårdens mødding og affaldsdepot.

Keramik fra udsmidslaget kan dateres til ældre jernalder, sandsynligvis yngre romersk jernalder. Husets typologi kan antyde samme datering.

Staklade, langhus og mørkt udsmidslag bagerst.
Stolperne er markeret med barberskum.

Område 22+24+26 – vådområde og ældre jernalders bopladser

Det store areal for område 22+24+26 udgjorde i alt ca. 25 ha. Sydligst på det lavliggende område 22 sås i søgegrøfterne udbredte muldopfyldte lavninger, tørvelag og dræn, der viser at den nærliggende Langebjerg Sø tidligere har bredt sig op over området. Der sås ingen direkte spor af fortidig aktivitet.

På område 24, umiddelbart nordøst herfor, ses i det sydøstlige lavtliggende hjørne endnu en sø. I søgegrøfterne omkring søen samt et uregelmæssigt udbredt stykke nord for denne ses rester af

gammel søbund, tørvelag samt adskillige muldopfyldte lavninger. Også i søgegrøfterne vest for vådområdet ses adskillige af disse lavninger og meget få spor af bopladsaktivitet. Området omkring søen har udgjort et omfattende nu tørdrænet vådområde med sø/mose, der har fortsat ind på de lavtliggende ikke undersøgte områder øst for skellet. Området har uden tvivl hængt sammen med området ved Langebjerg Sø, hvorfor en stor del af område 24 har været ubeboeligt.

”Område 1”

Først på område 26 ses mindre morænebakkeøer, små åse og plateauer med spor af egentlig bosættelsesaktivitet. Nær Skademosegård ses over 5 grøfter øst-vest et ca. 80 meter langt og 60 meter bredt strøg med spor af bygningskonstruktioner, gruber og udbredte kulturlag/udsmidslag. Området er afgrænset af opfyldte lavninger umiddelbart syd, øst og vest for. Området udvælges til samlet udvidelse (”område 1”).

På ”område 1” sås spor af 3 bygninger, mod vest to parallelt anlagte bygninger med 7 meters mellemrum (bygning 11 og 12). Bygning 11 tolkes som et ca. 19 meter langt langhus med rimeligt kraftige stolper; der er målt stolpenegativ op til 35 cm i diameter. Langhusets funktion tolkes som hovedhus/beboelse. Bygningen 7 meter syd herfor på ca. 7 meters længde er mindre kraftigt dimensioneret, både hvad angår størrelse og stolpedimension (bygning 12). Bygningen tolkes som en økonomibygning. Bygningen ca. 18 meter nordøst for langhuset har været ca. 9 (11?) meter lang og tolkes ligeledes som en økonomibygning (*er endnu ikke færdigundersøgt*).

De tre bygninger tolkes som tilhørende én og samme gårdsenhed, ud fra keramikskårene i de to stolper i langhuset sandsynligvis fra romersk jernalder. Gården synes omgivet af flere amorfe muldede gruber samt større muldede udsmidslag, hvoraf dele ses på feltet især nord, øst og vest for gården (ex. 317, 318, 352, 353, 1219, 1247, 1259). Udsmidslagene er sandsynligvis anlagt i naturlige amorfe fugtige lavninger omkring gården.

”Område 2”

På område 2 ses kun spredte amorfe fyldskifter samt stolper, meget ”uroeligt” spredt. Fylden i stolperne synes ikke at være ”neolitisk” men ligner snarere fylden i stolperne på de øvrige områder med ældre jernalders bopladsspor. Sporene kunne derfor stamme fra spredt perifer aktivitet i ældre jernalder, hvor bl.a. en knækket flintøkse har været genbrugt som knuseredskab.

”Område 3”

På område 3 sås spor af mindst 5 forskellige bygninger. Hus 5 er et enkeltfaset øst-vest orienteret langhus på ca. 14 meters længde og 3 meters bredde med 5 dobbelte sæt tagbærende stolper, evt. et beboelseshus. Få meter øst herfor ses spor af to forskellige langhuse, delvist overlappende hinanden. Hus 6 er ca. 10,5 meter langt og ca. 3 meter bredt, med 5 dobbelte sæt tagbærende stolper, af rimelig solid konstruktion. Huset er tilsyneladende afløst af et mindre kraftigt dimensioneret langhus på ca. 6,5 meters længde og 2,5 meters bredde. Huset er let forskudt mod nordvest i forhold til hus 6. Hus 6 kan ligeledes være et beboelseshus, mens hus 7 snarere må henregnes til en form for mindre økonomibygning. Hus 5 og 6-7 synes ikke at være ét og samme hus, kunstigt delt af gasledningen.

Ca. 12 meter nord for hus 5 ses to langhuse, hus 3 og 4, som overlapper hinanden med en forskydelse øst-vest. Begge er ca. 8 meter lange og 3-3,5 meter brede.

Vest for hus 3-4 ses et område med spredte stolper, der evt. kan henregnes til rester af endnu et to langhuse, forstyrret af den gennemgående gasledning. Langhuset har i så fald samme orientering, hældning samt dimension som de øvrige (sikre) huse på stedet.

Skår i stolper i hus 6-7 dateres indenfor romersk jernalder, hvilket må være den samlede datering på langhuskomplekset på område 3. Der kan være tale om én og samme gårdsenhed med 3-4

langhuse, bolig og økonomibygninger, som kan følges gennem to faser, med en udskiftning af bygninger ved hus 3-4 og 6-7. Bopladsen er mod øst afgrænset af en muldopfyldt lavning, hvor hus 6-7 ligger tæt op til en sikkert oprindelig våd lavning.

”Område 4”

På område 4 sås spor efter 1-2 langhus(e) med dobbelte tagbærende stolpepar, bygning 8/9: én samlet lang bygning på ca. 20 meters længde og 2-3 meters bredde, bredest mod vest, eller to delvist overlappende langhuse på hver ca. 11,5 og 6 meters længde. Langs husets sydlige side ses et muligt vægforløb, omtrent 1 meter fra de tagbærende stolpepar. Umiddelbart øst herfor ses rester/dele af en anden mulig bygning, ”tippet” i forhold til 8/9. Ca. 20 meter nord for 8/9 ses evt. rester/dele af endnu et øst-vest orienteret langhus, ca. 8 meter langt og ca. 3 meter bredt. Ca. 4 meter sydøst herfor ses dele af et muligt hegnsforløb, bevaret over ca. 12 meter øst-vest. Spredt mellem de to adskilte bygningsområder nord og syd på feltet ses en håndfuld kogestensgruber samt øvrige spredte stolpelignende fyldskifter og amorfe gruber.

Bopladsundersøgelser 1984

I området blev der i 1984, forud for HNG’s naturgasledning, udgravet dele af en boplads indenfor et felt på ca. 25x45 m, i alt ca. 1125 m². Også denne boplads ligger på et fladt plateau nær sumpet lavning. Der fandtes keramikholdige gruber, dele af 3 langhuse samt et hegn, der kun kunne afgrænses delvist indenfor gastracéets bredde. Bopladsen dateres til førromersk/ældre romersk jernalder. Bopladssporene fra indeværende undersøgelse bekræfter antagelserne i 1984 om, at disse måtte brede sig yderligere øst-vest (se ROM 571/83 Skademosegård).

Idet gastracéet blev påtruffet i den østlige del af område 3, må placeringen af bopladsen fra 1984 være i området lige nord for område 3 og 4. Et nøjagtigt kort fra HNG over ledningsføringen samt gaspælenes placering i skel vil kunne indplacere bopladsen mere præcist.

Grydehøj – overpløjet gravhøj og gravplads

Gravhøjen Grydehøj, oprindeligt anlagt på et markant kuplet højdedrag, umiddelbart vest for det store vådområde, synes fjernet allerede omkring forrige århundredeskifte. I 1912 undersøgte en senneolitisk hellekiste på højtømt. I 1983 blev der i forbindelse med anlæg af HNG’s naturgasledning prøvegravet på østsiden af Grydehøj uden større resultat.

I foråret 2005 er der bl.a. med metaldetektor opsamlet flere dele af bronzesværd fra sønderpløjede grave fra ældre bronzealder ca. 1800-1000 f. Kr, samt et fragment af hulsleben flintøkse fra senneolitikum ca. 2400-1800 f. Kr.

Grydehøj med søgegrøfter, set fra sydøst.

Et net af søgegrøfter ind over og omkring højtømtten i efteråret 2005 viste en stærkt nedpløjet højtømt med tyndt pløjelag. På selve højtømtten samt på syddelen af højtømtten sås et max. 25 cm tykt lag af højfyld/gammel muld. Midt på højtømtten kan 4-5 store sten udgøre rester af et bulkisteleje (centralgrav?). Gastracéet på østsiden af højtømtten har delvist forstyrret en jordfæstegrav (A 304) og må formodes at have forstyrret/ødelagt andre samt evt. andre konstruktioner på højtømttens østside.

Der blev påtruffet og undersøgt i alt 4 dyrkningstruede og mere eller mindre sønderpløjede jordfæstegrave i højtømttens nærhed, alle liggende lige under pløjelag: En dobbelt hocker kvindegrav, sydvest for højtømtten (A 292), en enkeltbegravelse øst for højtømtten (A 304) samt to nærliggende grave (A 504+505) vestsydvest for højtømtten, grav 504 en enkelt hockergrav, grav 505 en dobbelt kvinde- og dyregrav, der som den eneste var nogenlunde beskyttet af et delvist forstyrret stenlag.

Jordfæstegravene - sammenfatning

A 292

To personer, begge kvinder, den øvre en yngre kvinde, er gravlagt samtidigt i en stærkt afgrænset badekarsformet nedgravning på ca. 70x160 cm uden kistekonstruktion, orienteret nord-syd. Selve gravlæggelsen er afgrænset indenfor ca. 50x120 cm, med en samlet dybde på kun ca. 25 cm. Begge er lagt i højresidet hocker direkte ovenpå hinanden.

Nederste kvinde er medgivet en halskæde af tre perler af glas, bronze og kalksten samt et nåletoi lagt i venstre hånd. Ved halsen fandtes spor af tekstil /fibre.

Øverste kvinde er medgivet en jernkniv, hvæssesten og tenvægt samt en jernnål og 2-3 jernstifter(krampe?) der må have siddet på nogle andre genstande af organisk materiale.

Begge synes lagt i plausibel anatomisk korrekt orden, den øverste dog med et forstyrret eller søndret kranie. Begge mangler i udtalt grad underkstremiteter hvilket må skyldes svingende bevaringsforhold. Begravelsen antages at kunne dateres til vikingetid.

Grav A 292, nedre begravelse, kvindegrav.

A 304

Resterne af jordfæstegraven sås som et langovalt fyldskifte, ca. 50x125 cm. Graven var orienteret øst-vest. Gravfylden var vekslende bevaret i 5 – 12 cm's dybde. Kun få knogler fandtes in situ. Fra overfladen kunne der efter maskinafrømning opsamles løse dele af kæbe/hage samt del af hoftekugleled. Ved soldning af jordbunken fandtes bl.a. rest af kæbe med isiddende fortænder, løse slidte fortænder og molarer med nærmest skovlformet stærkt afslidt emalje, dele af fingerled samt stumper af div. lemmeknogler.

Det er tydeligt at kun en del af gravfylden var tilbage, hvorfor størrelsen ikke har været den oprindelige. Ud fra visse knoglers lige position kan der have været tale om en begravelse i udstrakt rygleje af en ud fra tandsliddet at dømme voksen (ældre) person. Der fandtes intet gravgods. Graven er udateret – vikingetid?

A 504

Den stærkt afpløjede grav var orienteret omtrent NV-SØ. Gravens oprindelige størrelse kan vanskelig anslås, måske ca. 90x130 cm. I den sydlige ende er gravfylden afgrænset indenfor en rundet nedgravning; kun hér fandtes porøse fragmenter af skeletdele in situ. I området nord og vest for skeletdelene sås et vanskeligt afgrænset område med pletter af gravfyld, i nord med brede tydelige nærmest øst-vest gående nyere pløjesor, hvori der også sås stumper af knogler. Det er tydeligt at afpløjningen er foregået fra øst mod vest, hvorved knoglestumper samt fyld er trukket ud mod vest og nordvest..

Grav A 504. de bøjede ben ses nederste, øverst rester af bøjede arme.

Der er tilsyneladende tale om en venstresidet hockerbegravelse, ud fra positionen af bevarede dele af lår- og skinneben samt arme. Selve kraniet var totalt bortpløjet, det har ligget omtrent ud for et pløjesor. Der sås ingen spor af kistekonstruktion. Der fandtes intet gravgods. Graven er udateret – vikingetid?

Grav A 505, øvre lag. Der ses stenpakning og søndrede knogler.

A 505

I en stor langoval nord-syd vendt nedgravning på ca. 180x280 cm, ca. 52 cm dyb, blev der på bunden anlagt et gravleje med en yngre person i udstrakt rygleje, hovedet i nord. Ved og på personen blev lagt/sat forskellige genstande: bag hovedet en spand (jernhank), ud for højre arm et træskrin(?) (øskner, nitte og lukke) og en rund træ(?)beholder samt dele af jernknive (en hel + en angel). Ved højre underarm lå en speciel jernkniv med bronzeskæft (specialinstrument?), ved højre skinneben en kraftig jernkrog. Ved bækkenområdet anglen af en tredje kniv og spredt på kroppen nogle små jernnitter.

Ved personens fødder blev lagt en hund af mellemstor race på højre side i bagudvendt vredet positur, samt evt. dele af får/ged. Ved hundens hals lå en jernkæde, vel dens halsbånd. Ovenpå hundens bagkrop sattes en sten.

Derpå placeredes en hest langs den østlige side af nedgravningen, hvilende på bugen med bøjede ben, hovedet lagt på venstre side hen over hundens bagparti, bagom stenen. Hesten blev lagt ind over størstedelen af personen.

Ovenpå og bag personens hoved samt hestens krop blev derpå lagt 4 store kampsten, en fjerde sattes på vestsiden. Ovenpå det hele dumpedes en stor mængde kraftige flinteskærver samt mindre marksten som tildækning. Samtidig med stenspækningen blev der smidt søndrede dele af en yngre kvinde samt dele af en søndret hund. Delene er brøkket totalt ned mellem stenene, bl.a. er kraniet kilet ind under en kampesten.

Grav A 505. Kranie af yngre kvinde, kilet ind under kampesten.

Hele hændelsen kan have foregået på én gang. Der er ingen sikre spor af regulære trækister; den mørkere fyld omkring bl.a. det øvre individ kan afspejle organisk materiale, ligesom den nedre person kan være lagt indenfor en organisk afgrænsning (træramme?/lav kiste?), jvnf. den lodrette afgrænsning på profiltegning T 146.

Der er udtaget en tand samt et ribben af hesten til C 14 datering. Graven antages indtil videre at kunne dateres til vikingetid.

Andre fyldskifter omkring højtomten samt sodede stenede gruber kan udgøre andre grave, der synes at kunne findes omtrent på eller syd for en øst-vest gående midterakse gennem højen.

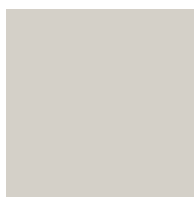
Gravhøjen synes således anlagt allerede i slutningen af yngre stenalder – eller måske før som en oprindelig megalitgravhøj? Der kan være sket en udbygning i ældre bronzealder med anlæggelse af en bulkistebegravelse (?) og andre grave i løbet af bronzealderen. Gennem jernalder(?) og

vikingetid har området omkring gravhøjen været anvendt som gravplads, et velkendt overregional skik.

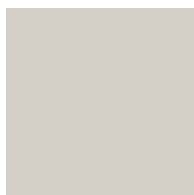
Arealet afventer samlet afrømning.

Perspektiver og videre undersøgelser i fortidsmindelandskabet

I området lige nord og nordøst for RUC var der som angivet på kortudsnittet på forhånd kun registreret få fortidsminder. Nr. 17 angiver den overpløjede gravhøj Grydehøj, som er fjernet allerede i starten af 1900-tallet, en skæbne der overgik utallige gravhøje omkring dette tidspunkt. Firkant nr. 18 angiver bopladsspor fra ældre jernalder, undersøgt 1984 i forbindelse med HNG's gasledning. Firkant nr. 36 angiver bopladsundersøgelserne på etape I i 2005. Disse informationer samt resultaterne af de nye undersøgelser på etape II udbygger billedet af vores ellers begrænsede viden om fortidsmindelandskabet i Trekroner Øst-området. Vi ser et landskab der har været præget af udbredte vådområder, store som små, hvor der på næsten alle morænebakker og åse ses spor af bebyggelse i form af ældre jernalders bopladser, samt ikke mindst anlæggelse af gravpladser fra tidligere og senere perioder af oldtiden. Man har således udnyttet de tørre punkter i landskabet, selvom om de kun er af begrænset størrelse. I og ved vådområderne har man også færdedes og anlagt kogestensgruber, sandsynligvis som led i rituelle handlinger. Der er derfor al mulig grund til at forvente et endnu mere udbygget billede ved de fortsatte undersøgelser i Trekroner-området, bl.a. hvad angår arealerne vest for etape II. Muligheden for at opnå et unikt samlet billede af et større lokalområde i oldtiden er til stede og imødeses med stor interesse.

Udsnit af topografisk kort 1:100.000 med angivelse af registrerede fortidsminder.
Cirkel nr. 17 angiver Grydehøj, firkant nr. 18 ældre jernalders boplads, undersøgt 1984.
Firkant nr. 36 angiver spor af bopladsaktiviteter, undersøgt i 2005 (etape I).

Udsnit af historisk højekantskort 1:20.000 med gravhøjen ”Grydhøj”

Topografi, terræn og undergrund

Undersøgelsesområdet ligger i et bakket morænelandskab, vest og øst for den nord-syd gående markvej mellem Skademosegård og RUC's nordligste bygningskomplekser. Fra undersøgelsesområdet er der udsigt til Roskilde By og Domkirken. Området for kloaktracéet falder jævnt mod vest, ned mod Himmelev Bæk. Område 22 er et lavtliggende, mod syd faldende, område, nært forbundet med den nærliggende Langebjerg Sø. Søgegrøfterne viste med sin tørvefyld at søen tidligere har bredt sig op over området. Mellem område 22 og 24 ses et nuværende markant terrænskel med flere meters højdeforskel. På område 24 ses på det sydøstlige lavtliggende område endnu en sø med bevoksning omkring. Det lavtliggende område

lige nordvest for denne har ligeledes udgjort et nu tørdrænet søområde, som uden tvivl har hængt sammen med den nuværende sø. Denne har sandsynligvis også oprindeligt hængt sammen med Langebjerg Sø, hvorfor område 22 og 24 har været stærkt præget af dette udbredte vådområde. Resten af område 24 samt område 26 er præget af flere mindre morænebakkeøer og plateauer, hvorefter der flere steder ses nu muldopfyldte fugtige eller våde lavninger. På flere af bakkeøerne fandtes spor af bosættelsesaktivitet. På et markant kuplet højdedrag sydligst på område 24 befinder sig den overpløjede gravhøj Grydehøj med tilhørende gravplads. Undergrunden består overvejende af gulbrun ler, blandet med sand, flere steder med større indslag af sten og flintknolde, samt evt. klumper af kridt og kalk. Disse forhold hæmmede til tider afrømningen meget, idet fladen blev ”kradset op”.

Baggrund og begrundelse for udgravningen

Roskilde Kommune har i januar 2005 vedtaget en rammelokalplan for Trekroner Øst, hvor der med tiden skal udvikles en bydel (lokalplan 406). Forud for den indledende etablering af et nyt vejforløb fra Trekroner Allé mod nord, som er døbt Trekroner Parkvej, blev der i foråret og sommeren 2005 foretaget forudgående prøvegravning og udgravning indenfor det projekterede vejforløb, etape I (se prøvegravnings- og udgravningsrapporter). Roskilde Kommune ønskede derefter fortsatte forundersøgelser af områderne for etape II, lokalplanområderne 22, 24, 26 samt et kombineret omtrent øst-vest gående kloaktracé/skovbælte ned mod Himmelev Bæk, mellem områderne 23 og 31. Disse blev iværksat fra det tidlige efterår 2005. Udvidede undersøgelser fandt sted i november og december 2005.

Udgravningens data

Ansvarlig leder: museumsinspektør Jens Ulriksen

Daglig leder: cand. mag., arkæolog Birgitte Borby Hansen, Roskilde.

Assistent: Arkæologistuderende Tina Rasmussen, Julie Mertz og Katrine Moberg Riis, fra Saxo Institutet, Kbh.'s Universitet. Holbæk Museum stod for opmålingen med totalstation.

Maskinfører Finn fra entreprenørfirmaet JL Entreprise, Køge, stod for afrømningen med gravemaskine CAT 312 på larvefodder, med 2 meter rabatskovl. Området var ved undersøgelsen afhøstet.

Udgravningen blev påbegyndt d. 1/9 og afsluttedes torsdag d. 26/9 2005. Fra 30/9 – 9/11 foregik tillige undersøgelse af jordfæstegrave ved Grydehøj. Vejret var i september ganske sommerligt og tørt, med sol og 15-23 +grader C. Oktober måned bød i de første 14 dage også på lune tørre solrige dage på omkring 15+grader C. Fra midten af oktober faldt temperaturen til mellem 3-13 +grader C, ligesom den første nattefrost dukkede op. Fra slutningen af måneden samt i starten af november blev vejret mere ustabil og skyet med kolde regnbyger indimellem. Selve udgravningen blev påbegyndt d. 7/11 med udvidelser af område 1 og 3 og afsluttedes d. 2/12-05. En del af område 1 kunne grundet Roskilde Kommunes økonomiske dispositioner og vejrlig ikke færdigundersøges for indeværende, og afventer derfor færdigundersøgelser i 2006. Fra starten af november var vejret ustabil og skyet med kolde regnbyger indimellem, ca. 12+ grader. I slutningen af november og starten af december var der flere dage med temperaturer omkring frysepunktet samt minusgrader, sne og blæst.

Udgravning og opmåling af grav A 505.

Udgravningsmetode

Grøfterne på kloaktracéet, område 22 samt grøfterne BP-BV er lagt med 15 meters mellemrum. De resterende på område 24-26 er lagt med 20 meters mellemrum, på selve Grydehøj dog efter skøn, 5-15 meter.

Under afrømningen blev relevante fyldskifter indridset med skovl og afmærket med farvede pinde. Efter afrømning blev der etableret målesøm til manuel fladetegning i 1:50 på milimetertegneplast. Snittegninger i 1:20 og 1:10 og beskrivelse af anlæg blev foretaget på fortrykte papirark samt milimeter plastark.

Under prøvegravningsfasen blev udvalgte anlæg på kloaktracéet færdigundersøgt. På område 22 undersøgtes ingen af de få fyldskifter nærmere efter registrering. På område 24 og 26 undersøgtes 4 jordfæstegrave under prøvegravningsfasen, mens de fleste øvrige anlæg undersøgtes ved efterfølgende egentlige udvidede udgravninger (se udgravningsrapport). Der skal gøres opmærksom på, at al knoglebestemmelse er foreløbig, foretaget i felten med diverse opslagsværker. Udvalgte anlæg på Grydehøj blev dækket med fiberdug før maskinel tildækning på gravpladsarealet.

P.g.a. den hårde lerede jordbund måtte de fleste anlæg snittes med spade, mens profiler efterfølgende blev afrenset med ske. Jordfæstegravene er udgravet med ske og mindre redskaber, ligesom al fyld fra gravene blev tørsoldet på stedet. Der blev taget enkelte ordinære fotos med sort/hvid samt farve dias, inden der udelukkende anvendtes digitalfotos til dokumentation.

Dataliste

Ansvarsmuseum: Roskilde Museum, j. nr. 2285

KUAS FOR 2003-2122-0835

Trekroner Øst

Roskilde Dms.

Stednr. 020410

Sogn Roskilde Dms.

Herred Sømme

Amt København

Originaldokumentation og oldsager opbevares efter undersøgelsens afslutning på Roskilde Museum.

Litteraturliste

Borby Hansen, B. 2004: Kogestensgruber – almindelig men mystiske! Liv og Levn 18. Næstved Museum.

Gustafson, L, Heibreen, T. & Martens, J. 2005: De gåtefulle kokegroper. Kokegropseminaret 31. november 2001. Varia 58. Kulturhistorisk Museum, Fornminneseksjonen, Universitetet i Oslo.

Henriksen, M.B. 2005: Danske kogegruber og kogegrubefelter fra yngre bronzealder og ældre jernalder. I: Gustafson, L, Heibreen, T. & Martens, J. 2005: De gåtefulle kokegroper. Kokegropseminaret 31. november 2001. Varia 58. Kulturhistorisk museum, Fornminneseksjonen, Universitetet i Oslo

Jensen, J. 2003: Danmarks Oldtid. Ældre jernalder 500 f. Kr.-400 e. Kr. Gyldendal. København.

Rigsantikvarens Arkæologiske Sekretariat, red. 1987: Danmarks længste udgravning. Arkæologi på naturgassens vej. Nr. 170, Skademosegård sb. 18, Fløng sogn.

ROM j.nr.571/83 Skademosegård, Roskilde Domsogn, Sømme Herred. Boplads, ældre romersk jernalder.

Schmid, E. 1972: Atlas of Animal Bones For Prehistorians, Archaeologists and Quaternary Geologists. Elsevier Publishings Company. Amsterdam-London-New York.

TIDSTAVLE

Periode	Underperiode	Kalenderår f./e. Kr.
		— 1536
Middelalder	Senmiddelalder	1400
	Højmiddelalder	1200
	Tidlig middelalder	1050
	Vikingetid	775
Jernalder	Germansk jernalder	375
	Romersk jernalder	Kr. fødsel
	Føromersk jernalder	500
Bronzealder	Yngre bronzealder	1100
	Ældre bronzealder	1700
	Sen-neolitisk tid	2400
Bondestenalder	Enkeltgravstid	2800
	Mellem-neolitisk tid	3200
	Tidlig-neolitisk tid	3900
Jæger- samlerstenalder	Ertebøllekultur	5400
	Kongemosekultur	6800
	Maglemosekultur	9000
Ældste stenalder / Palæolitikum	Ahrensburgkultur	10000
	Bronnøkkultur	11500
	Federmesserkultur	12000
	Hamburgkultur	